

Poskær Stenhus

Hvis man kører fra Agri mod Knebel finder man Poskær Stenhus ca. midtvejs på venstre side af vejen. Hvis man drejer fra i nordkanten af Knebel, ved den såkaldte molbostøtte, og kører mod Agri, får man den store stendysse på højre hånd.

Poskær Stenhus er intet mindre end Danmarks største og efter manges mening også flotteste bevarede runddysse. Den er bygget af stenalderens bønder, formodentlig for omkring 5500 år siden.

Den store dæksten på gravkammeret er den ene halvdel af en kæmpesten, som stenalderbønderne har sprængt i to stykker – den anden halvdel befinder sig på Agridyssen ved Grovlegaard to km. derfra. Grovlegaard-halvdelen vejer 19 tons, Poskær-halvdelen 15 tons.

Hvordan sprængningen og transporten af Poskær-dækstenen er foregået, kan vi kun gisne om. Det kan være sket ved at sprænge furer i stenen ved at sætte den over ild. Derefter er der hældt vand i furerne, hvorefter frosten har sprængt stenen om vinteren. Transporten kan være sket på slæder om vinteren, på træruller om sommeren. Dækstenen kan være bragt på plads, efter at randsten og gravkammersten var overdækket med jord, så den kunne fragtes op på en slidske. Måske er det hele derefter blevet dækket med jord, så dyssen har fremstået som en høj – i årtusindernes løb er jorden så skredet ud og har blottet stenene igen.

Det er noget af et mirakel, at Poskær Stenhus står der i dag, nogenlunde velbevaret. I 1851 købte den unge husmand Ole Hansen marken med dyssen for 400 rigsdaler og gik straks i gang med at sprænge dysserstenene til skærver – det var der sådan set intet usædvanligt ved, den vej er hundreder af stendysser gået i en tid, hvor der byggedes nye veje overalt i Danmark. Det underlige ved Poskærs historie er snarere, at sognet havde en historisk interesseret præst, pastor Tileman, der fik stoppet Ole Hansens forehavende. 1860 blev dyssen fredet ved en frivillig fredning og fik det kendte ”F. M.”-mærke: ”Fredet Mindesmærke”.

Men dermed var den hellige grav ikke velforvaret. Selv om dyssen blev fredet, blev den i 1890'erne opkøbt af en stenhugger fra Århus, der ville sprænge den i skærver. Han gjorde også alvor af planerne – måske har der været et andet gravkammer vest for det nuværende, der forsvandt ved den lejlighed. Også andre sten savnes i dag, bl.a. en af de 24 randsten – desuden kan man tydeligt se spor af sprængningsarbejdet på flere sten i dyssen.

Men endnu engang reddedes Poskær Stenhus på mirakuløs vis. Det fortælles, at gode folk fra egnen fik den lokale sognefoged fra Agri til at tage sin guldtressede kasket på og stille sig op på dyssen og med høj røst meddele ud over de ellers hårdt arbejdende stenhuggere: ”I Kongens og Lovens navn, A forby’r et!”. Efter disse respektindgydende ord blev stenhuggerne så tilpas usikre, at de ikke turde fortsætte arbejdet.

Hvad Ole Hansen og den århusianske stenhugger mente om sagen, melder historien intet om, men de kunne vel egentlig med rette føle sig snydt efter at have foretaget en ellers fornuftig investering, der nu gik tabt. Erstatning har der næppe været tale om. Sagen var, at efter at demokratiet blev indført i 1848, var den historiske interesse så småt ved at vågne rundt omkring i landet – om end den altså endnu ikke var nået hverken til Ole Hansen eller stenhuggeren.

Poskær Stenhus. Foto VFH okt. 2011.

I 1860 blev Poskær Stenhus fredet, men måtte i to omgange alligevel restaureres af Nationalmuseet, fordi bønderne pløjede helt op mod stenene, så de væltede. I 1937 afholdt molboerne en "dyssefest" for at samle penge ind til at købe dyssen og omliggende mark, men det lykkedes ikke at rejse penge nok. Først i 1943 lykkedes det den lokale turistforening at skaffe penge til et køb.

Da hele Mols Bjerge blev fredet i 1994 købte Århus amt dyssen og en hektar omliggende land, og herefter skulle det unikke historiske mindesmærke ikke alene være reddet for eftertiden, men amtet har også indrettet parkeringsplads og opstillet

informationstavler på stedet, så det nu er blevet tilgængeligt for offentligheden.
Afmærkede vandrestier udgår fra stedet.

Litteratur:

Palle Eriksen: Poskær Stenhus. Myter og virkelighed. Moesgaard Museum 1999.

(VFH oktober 2011, teksten er et uddrag af Vilfred Friborg Hansen: Molslandet, Boggalleriet Rønde 2005)